

Magorovy labutí písně

Ivan Martin Jirous

O Magorovi

* 23. 9. 1944, Humpolec † 9. 11. 2011, Praha

- pocházel z rodiny berního úředníka
- roku 1963 začal studovat na FF UK dějiny umění
- začátkem 70. let pracoval jako noční hlídač a pomocný dělník, od roku 1976 už byl bez stálého zaměstnání
- už v roce 1967 začal spolupracovat s rockovou hudební skupinou The Primitives Group, ta se rozešla v roce 1969 a Jirous se od tohoto roku pohyboval okolo The Plastic People Of The Universe, bývá označován jako její umělecký vedoucí
- v 70. a 80. letech byl považován za předního českého ideologa a organizátora hnutí undergroundu
  - uspořádal řadu ilegálních i pololegálních koncertů, festivalů či výstav
- od poloviny 70. let mu bylo přezdíváno Magor
- podepsal Chartu 77, byl iniciátorem samizdatového časopisu Vokno
- byl 5x soudně trestán - údajně za výtržnictví, ale de facto za svou činnost v rámci již zmiňovaného hnutí, ve vězení strávil celkem 8,5 roku
- po roce 89 žil střídavě v Praze a v Prostředním Vydří u Dačic
- jeho první ženou byla umělecká historička a básnířka Věra Jirousová, druhou malířka Juliana Jirousová
- ceny: 1985 - exilová Cena Toma Stopparda, 2006 - Cena Jaroslava Seiferta
- mezi jeho další díla patří Magorův ranní zpěv, Mládí nevykouřené nebo jeden z pro underground nejdůležitějších textů 70. let Zpráva o třetím českém hudebním obrození

O díle

- sbírka básní, která byla publikována v roce 1986, vznikala v letech 1981-1985 během Jirousova věznění v Litoměřicích, Ostrově nad Ohří a ve Valdicích
  - básně se dostaly ven díky Jiřímu Gruntorádovi, který je propašoval z vězení (ve Valdicích byl vězněn za šíření samizdatové literatury)
- vyšla v zahraničním vydavatelství *Poezie mimo domov* v roce 1986, financovala ji *Nadace Charty 77* (za její knižní vydání se přimluvil Václav Havel)
- je považována za vrchol autorovy tvorby básnické tvorby, do undergroundu vnesla něhu, smutek a nostalgii
- je koncipována jako lyricko reflexivní zápisník, mozaika básnických komentářů, glos..
  - ve sbírce najdeme v různých formách modlitby, pozdravy, říkanky, loučení, balady...
- věnována Vratislavu Brabencovi

Kompozice

- cyklus 183 básní rozdělených do 6 částí
- každý oddíl nese název a je očíslován; jsou uceleny tematikou básní a skupinou adresátů

I. Labuť sv. Huga – hledání jistot ve víře, vedení dialogu s Bohem či světcí

II. Dům s modrým beránkem – snaha o kontakt s ženou Julianou

III. Magor D'or – opět kontakt s Bohem, Bedřichu Fučíkovi

IV. My lovers are over the oceans – kontakt s přáteli, kteří emigrovali, Eugenu Brikciusovi

V. Intermezzo – kontakt s přáteli, částečně formou akrostichů (báseň, v níž počáteční písmena, slabiky nebo slova každého verše nebo sloky tvoří slovo, jméno nebo větu), Julii Novákové

VI. Hommage a Boris Savinkov – lidé z undergroundu, Plastic People of The Universe

Jazyk

- bohatý výrazový arzenál
  - málo frekventovaná slova, slova specifická
  - vulgární výrazy, náboženské výrazy, knižní a odborné výrazy, ale i hovorové
- použití různých jazyků (angličtina, francouzština, latina) - někdy autor využívá tzv. makarónské verše (= kombinace slov dvou jazyků, které tvoří rýmovou shodu)
- sdružený nebo střídavý rým, silný jambický spád
- nepravidelně užívaná interpunkce

Časoprostor

- důležitý je pro autora čas vnitřní, nikoliv vnější - čas je postaven vůči kulturním událostem, záchytné body jsou tvořeny elementárními kulturními odkazy (církevní svátky, jubilea apod.)
- staví plynoucí čas, který zde navozuje sledem zápisků/básní, do opozice vůči času ve vězení, který jako by se zastavil
- využívá toho, že valdické vězení bylo dřív klášter kartuziánského řádu → překládá vězení do ne-světského jazyka, zmiňuje se o něm jako o Kartouzích (jeden z prostředků, jakým překračuje hranice vnějšího prostoru a bere si tak zpět část své svobody)
- rozprostírá své "vyprávění" mezi peklem a nebem

Postavy

- autor je zároveň vnitřní subjekt - čtenář se ocitá v autorově kůži
  - věznice ve Valdicích byla dříve kartuziánský klášter → stylizuje se do role mnicha (vnucený celibát ho přetváří v "komunismu mnicha")
  - autostylizace autora mu pomáhá přijmout trest; přijímá ho od Boha, ne od světské moci
  - můžeme vidět 3 Jirousovy stránky: vězně, katolíka, skalního člena undergroundu
- v básních se objevují reálné osobnosti z Magorova života - Jiří Gruntorád, Vráťa (Vratislav Brabenec, Milan Hlavsa, Václav Havel, Láďa Lis, Egon Bondy, Kába (Jiří Kabeš)...
- vyskytují se zde i reálné historické postavy, především z oblasti umění a filozofie či odkazy na ně - Lao-c', Jaroslav Hašek, T. G. Masaryk, Charles Dickens, George Orwell, Gogol...
- postavami jsou v básních i jsoucna mystická či „polo-mystická“, např. Bůh, Panna Maria, svatí
  - co se týče těchto postav, nedělá žádné rozdíly, Boha bere jako sobě rovného přítele a často se k němu obrací

= vysoká míra dialogičnosti (oslovování, vybízení, prosby, apely..)

Téma a motivy

- ze sbírky na čtenáře dýchá ironie, absurdita, humor, strach, naděje, stesk a hlavně upřímnost
- témata jsou syrová, hořká, zároveň ale také něžná a humorná
- opakovaně vzpomíná na své dcery, ženu Julianu a přátele (viz příklady)

*„Tak jako v houslích
zaschne klíč
duše moje se uklidní*

*Rychle se slunce střídá s lunou
Kába natírá kalafunou
smyčec po nocích*

*Až zahraje mi zase v Nuslích
v tom bytě na pavlači
nepřiznám se že tiše pláči
budu se tvářit jak včera bych
odběh jen na pár piv³*

*„Poprosím vroucně Marii Panu
ať ochraňuje Julianu
modlitbu tichou pouštím ze rtů
opatruj Františku a Martu¹”*

*„Smutná je holka když chlapa si vezme
co pořád sedí co pořád je vězněn
jakápak láska když chlapa má v Kartouzích
jednou tu holku ho milovat omrzí²”*

- množství kulturních a historických reminiscencí, odkazů, narážek, parafrází, citací...
- kontrasty:
  - vysoké x nízké (barokní nádech) - vysoké = Boží sláva, nízké = hřích člověka
  - vnější primitivizace gramatickými rýmy či nedbalým rýmováním x vnitřní složitá intertextová síť, která si někdy vyžaduje dvojí čtení
- jediná stále dobře viditelná tematická osa sbírky je vymezování se vůči času, stálá reflexe a prožívání časové dimenze
- střídavě se vrací ve vzpomínkách k dávným dějům či událostem, jindy zase zhodnocuje vlastní stav (vidíme zde jak odevzdání, tak i odhodlání či vzdor v autorových myšlenkách)
  - jsou to právě i pravdivé události z Magorova života, které jsou čtenáři známé a v básních viditelné, které vytváří určité kouzlo sbírky

*„Dneska poprvé pokušení
proniklo mi až kostní dření
Týden už hlohy na dvoře růžově rozkvétají
V noci se živé sny mi zdají
na dnešek s Julianou
mluvili jsme o emigraci
Ráno přijeli estébáci
a málem duši svou
dal jsem jim ke kremaci⁴”*

*„Líbánky vzaly konec zlý.
Svatbu jsme měli u Lojzy
a slavili ji bujaře
tak jako v Čechách, ach.
Pár týdnů nato Plastiky lízli.
Spadla klec.
Tehdy řek Padrta mojí ženě:
Revolucionáře
jste si vzala přec,
tak netvařte se tak vyděšeně!⁵”*

¹ Jirous, Ivan Martin (2006): *Magorovy labutí písňe* (Praha: Torst), str. 43

² tamtéž, str. 39

³ tamtéž, str. 23-24

⁴ tamtéž, str. 20

⁵ tamtéž, str. 82

Reakce na dílo

„Nad tímto festivalem jednolitého soudu učiněného tvorbou pak užasl nejen rozbásněný underground. To není jen Magorova labutí píseň. To je labutí píseň písní. Kam se na ni hrabou Pánek či Bondy. A stydět by se za ni nemuseli ani Havlíček s Gellnerem.”

(Brikcius, Eugen (1986): Ivan Jirous. Magorovy labutí písně, in *Svědectví 20*, č. 77-80, str. 646)

„Je opravdu výjimečné psaní, které poutá něčím jiným nežli obsahem, nežli tématem a dějem, něčím, co je za textem a co strhuje dokonce navzdory ověřeným čtenářským jistotám. (...) Jde o umění vést svérázným způsobem myšlení čtenáře, určovat rytmus dechu ve slovech a tempo vnímání, udávat doby překvapení, chystat zvraty v mechanice chápání...”

(Richterová, Sylvie (1987): Ivan Jirous. Magorovy labutí písně, in *Svědectví 20*, č. 77-80, str. 939)

„Kniha se vbrzku stala v našich podmínkách téměř bestsellerem; do Československa byla vpašována větší část nákladu (několik set výtisků) a zájem neutuchal.”

(Strož, Daniel (1991): Ještě k I. M. Jirousovi, in *Tvorba*, č. 27, str. 11)

„Jirousovy básně (...) patří mezi nejkrásnější české básnické knihy. Vynikají tolika polohami, že stojí za to se k nim stále vracet; až několikeré čtení odhalí jejich hloubku a působivost.”

(Valden, Milan (2007): Ivan Martin Jirous. Magorovy labutí písně, in *A2 3*, č. 7, str. 28)

PRAMENY

Jirous, Ivan Martin (2006): *Magorovy labutí písně* (Praha: Torst)

ODBORNÁ LITERATURA

Brikcius, Eugen (1986): Ivan Jirous. Magorovy labutí písně, in *Svědectví 20*, č. 77-80, str. 645-646

John, Roman (2016): Magorova vězeňská léta, in *Paměť a dějiny 10*, č. 4, str. 37-48

Machovec, Martin (2007): Ivan Martin Jirous, in *Slovník české literatury po roce 1945* [online]
dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1038&hl=ivan+martin+jirous+>

Richterová, Sylvie (1987): Ivan Jirous. Magorovy labutí písně, in *Svědectví 20*, č. 77-80, str. 939-940

Strož, Daniel (1991): Ještě k I. M. Jirousovi, in *Tvorba*, č. 27, str. 11

Trávníček, Jiří (1985): Ivan Martin Jirous: Magorovy labutí písně, in: Holý, Jiří a kol.: *Český Parnas Literatura 1970–1990* (Praha: Galaxie), str. 305–309.

Trávníček, Jiří (1996): Běsy a stesky kajčnickovy, in *Poezie poslední možnosti* (Praha: Torst), str. 185–198.

Valden, Milan (2007): Ivan Martin Jirous. Magorovy labutí písně, in *A2 3*, č. 7, str. 28